

ԱՅԺՄՈՒ ՍՏԸԿԻ ՊԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ.

Ստրկի պակասութիւնը այս տարիներուս գլխաւոր երեւոյթներէն մէկն է ամէն տեղ, մանաւանդ եւրոպա. եւ այն՝ ոչ միայն մանր եւ աննշան քաղաքներ, այլ եւ մեծամեծ մայրաքաղաքներու մէջ: Ուրիշներէն փոխ ստակ առնուլը գրեթէ անկարելի բան մը դարձած է շատ տեղ. մինչեւ հարիւրին 18 կամ 20 եւ աւելի շահ ալ խոստանաս, մէկը չես գրտներ որ քանի մը հազար ֆրանք կամ րուպլի փոխ տայ քեզի: Ուստի եւ հարկաւ շատ վաճառականներ իրենց խանութները կրկեն, շատ գործարաններ իրենց գործաւորները կարճրկեն, շատ սեղանաւորներ իրենց վրայ եկած փոխանակագիրները ետ կդարձնեն, առուտուրը ամէն տեղ կդադրի, եւ մարդիկ նոր վաստակ չունենալով՝ իրենց պատրաստ կամ պահած ստակը՝ — թէ որ ունին՝ — կուտեն տրտմութեամբ ու տաքնալով:

Այս ստրկի սովը հարկաւ իրեն պատճառներն ունի, ինչպէս որ հացի սովն ալ առանց պատճառի չլինիր: Միայն թէ հացի սովին գլխաւոր պատճառ՝ երկրիս բերքերուն սակաւութիւնը կլինի. իսկ ստրկի պակասութեան պատճառները շատ տեսակ են, եւ գրեթէ խաւորապէս պատերազմները, ոսկոյ եւ արծաթի հանքերուն քիչնալը, քաղաքական անհաստատութիւնները, մարդկանց իրարու վրայ անվստահութիւնը, եւ այլն, եւ այլն: Քաղաքական անտեսութիւն ըստած գիտութեան մէջ այս բաները տեղնիտեղը կքննուին, ու զանազան հնարքներ մէջ կբերուին որ երկիր մը կամ տէրութիւն մը այսպիսի սոսկալի նեղութենէ ու վնասներէ ինչպէս կրնայ ազատ մնալ կամ ազատիլ: Տնտեսագէտներուն խորհրդովը նաեւ այլեւ այլ տէրութեանց հեռատես ու հնարագէտ իշխաններն ու ոստիկանները զանազան հնարքներ կբանցընեն որ հասարակաց կարօտութեանը դարման մը լինի, եւ տէրութեան եկամուտներն ու ծախքերը որչափ որ կարելի է իրարու համեմատ գան: Այսու ամենայնիւ մեղք որ ետքի երեք տարուան մէջ քանի գնաց աւելի իմացութեամբ որ այս ստրկի սովը այնպէս շուտով ու դիւրաւ անցնելու պէս չէ՝ ինչպէս որ կրնայ անցնիլ հացի սովը, երբոր տարւոյն եղանակաց փոփոխութիւնները կանոնաւոր կերպով մը լինին:

Մեր նպատակէն դուրս է այս նիւթիս վրայ մանրամասն ոճով խօսիլը. վասն զի կը

վախնամք որ ընթերցողաց շատին անիմանալի եւ ոմանց ձանձրալի գան մեր խօսքերը: Բայց համառօտ կերպով մը յիշատակեմք միայն մէկ երկու դիտելու բաներ՝ որ ամէն մարդ ալ դիւրաւ կհասկընայ:

Քանի որ Քալիֆոռնիոյ ոսկեհանքը բացուեցաւ, այսինքն 1851 տարիէն իվեր, անբաւ ոսկի բերութեցաւ Ամերիկայէն Անգղիա, անկից ալ բոլոր եւրոպա տարածութեցաւ: Յետոյ նաեւ Աւստրալիոյ մէջ ոսկեհանք գտան Անգղիացիք, ու խիստ շատ ոսկի կրեցին անկից իրենց երկիրը: Այս ոսկին առուտուրի մէջ որ մտաւ՝ կարծես թէ առատութեանը պատճառաւ արժէքը կարսնցուց, կամ թէ ապրանքներն ու բերքերը թանկըցան, եւ մինչեւ արծաթն ալ համեմատութեամբ աւելի արժէք առաւ:

Անցեալ 1861 տարւոյն յուլիս ամսոյն մէջ գրեթէ յանկարծակի ոսկին բարձրացաւ ու արծաթը վար իջաւ՝ թէ Անգղիա եւ թէ Գերմանիա. յետոյ Գաղղիան, Պելճիան, Զուլիցերին ու հիւսիսային Իտալիան լցուեցան ֆրանքնոց արծաթով, — որ առաջ այնքան սակաւագիւտ բան դարձած էր՝ որ Գաղղիոյ տէրութիւնը ստիպուեւ էր շատ մը ֆրանքնոց ոսկի հանելու: — Այս բանիս գրեթէ խաւոր պատճառ այն կհամարին որ ետքի տոններս սնդիկի (ժիվայի) մեծամեծ հանքեր գտնուեցան. եւ որովհետեւ սնդիկը բնալուծական զօրութիւն մը ունի՝ կապարի խառնուրդը արծաթէն զատելու, արծաթ զտելու աշխատանքը ասով թեթեւցաւ ու աթընցաւ, ուստի եւ արծաթահանքերը սկստան աւելի բանիլ, եւ արծաթը իւր առաջին թանկութենէն վար իջաւ:

Բայց այս միայն չէր արծաթին աթընալուն ու ոսկոյն նորէն թանկընալուն պատճառը: — Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ քաղաքական պատերազմը բացուելուն պէս, եւրոպայի ձեռագործներուն Ամերիկա տարուելը շատ պակսեցաւ. Ամերիկայէն ալ բամպակ գալը գրեթէ դադրեցաւ. պէտք եղաւ որ Անգղիայէն խիստ շատ ոսկի երթայ Ամերիկա՝ բամպակ առնելու պատրաստ ստըկով: այնպէս որ տասը ամսուան մէջ 8 միլիոնէն աւելի լիբայ սթեռլին (գրեթէ 50 միլիոն արծ. րուպլի) յուղարկուեւ է Լոնտոնէն նոր եօրք:

(Աւարտեալ յառաջիկայս.)